

Василь Марко як вчений і педагог, на превеликий жаль (як то склалося в Україні), не був достойно оцінений чи пошанований, бо надто твердо – у незалежній позиції – стояв на землі. А таких, за стереотипною традицією, оминають винагороди. Може, тому так відрадними були ті хвилини, коли він як український учений був удостоєний 2000 року звання «Почесний професор» Балтійської вищої гуманістичної школи у Кошаліні (Польща). До речі, критик високо оцінював творчі змагання Остапа Лапського, Якова Гудемчука, Ольги Петик, Мілі Лучак, Тадея Карабовича, Юрія Гаврилюка...

Отак і завершилося Його вогненне життєве коло. То ж нехай Господь винагородить світлий Образ вічним Царством, де нема болю, смутку, тяжкого зітхання, а є натомість життя вічне...

Олексій Вертій, д-р філол. наук (Суми)
Вадим Ткачук, канд. філол. наук, доц.

Перше фольклористичне дослідження поетичної творчості української трудової спільноти в Італії початку XXI століття

(Гінда Олена. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії поч. XXI століття в контексті фольклорної традиції: монографія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 546 с.)

У поле зору сучасних українських фольклористів усе частіше потрапляють такі об'єкти дослідження, які власне не є фольклором, утім виразно репрезентують фольклорні ознаки. Особливу цінність при цьому становлять явища, що уперше вводяться в науковий простір. Таким є корпус поезій новітньої трудової спільноти в Італії – самобутній «народний літопис», створений українськими трудовими іммігрантами в Італії. Цей аматорський доробок, що уперше стає об'єктом наукової уваги, досліджує в рецензованій монографії «Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку XXI століття в контексті фольклорної традиції» Олена Гінда. Віршовані твори українських трудових мігрантів, котрі на зламі XX і XXI століть

змушені були покинути Батьківщини в пошуках заробітку, розглянуто в цій праці кризь призму фольклорних та етнокультурних виявів. Утім, у вступному розділі розвідки авторка наголошує, що предметом обсервації є і контексти постання цього доробку, зокрема історичні, соціальні, культурні. Звісно, сукупність таких завдань потребувало комплексного підходу, що й утілюється в логічну і вмотивовану композицію розвідки. У першому розділі – «Методологічні й теоретичні засади дослідження поетичної творчості української трудової спільноти в Італії», як це постає з назви, обґрунтовано методико-методологічні підходи дослідження заробітчанських віршів, розглянуто сучасне трактування поняття «фольклор» у контексті дискусій останніх десятиліть. У другому розділі монографічної праці – «Соціокультурні контексти еміграції четвертої хвилі та поетична творчість українських трудових іммігрантів в Італії» дослідниця зосереджує увагу на історії української трудової спільноти на Аппенінах, українознавчих інституцій та україномовної преси на цих теренах. На тлі зазначених контекстів розглянуто й постання першого у XXI столітті україномовного періодичного видання в Італії – християнського часопису «До Світла», у якому публікувалися вірші новітніх заробітчан. У третьому розділі монографії – «Українські народні пісні про еміграцію і вірші сучасних трудових мігрантів: зіставлення сюжетно-мотивних парадигм», який у цій розвідці є найбільшим за обсягом¹, О. Гінда розглядає мотиви та сюжетику народних пісень про еміграцію і мотиви та сюжетику сучасних заробітчанських віршів. Дослідниця передусім орієнтується на сюжетно-мотивну класифікацію Софії Грици, яка за таким принципом власне й упорядкувала емігрантський мелос у збірнику «Буд здрава, землице. Українські народні пісні про еміграцію»². Орієнтуючись на виокремлені

---

¹ Гінда Олена. Українські народні пісні про еміграцію і вірші сучасних трудових мігрантів : зіставлення сюжетно-мотивних парадигм. / Олена Гінда // Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку XXI століття в контексті фольклорної традиції : монографія. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С.128 – 293.

² Грица С. Й. Українські народні пісні про еміграцію / Софія Йосипівна Грица // Буд здрава, землице. Українські народні пісні про еміграцію /

дослідницею сюжетно-мотивні групи, Олена Гінда зіставляє тексти народних пісень і заробітчанських віршів з мотивами «вимушеної еміграції», «дороги», «зрадливої чужини і тяжких заробітків», «туги за Батьківщиною», «повернення» тощо. Вчена приділяє належну увагу й висвітленню теми традиційних сімейних цінностей, зниження моралі та роз'єднання сім'ї, закономірно акцентуючи в такому контексті на особливостях концепту «мати». Проведений зіставлювальний аналіз засвідчив типологічну спорідненість сюжетно-мотивних парадигм емігрантських пісень і заробітчанських віршів, а також наявність фольклорної стереотипії в авторських творах, що характеризує авторів віршів як носіїв української традиційної культури. Комплексний текстологічний аналіз підводить авторку до висновку про оновлення народнопісенних стереотипів у авторській заробітчанській поезії, що ілюструють вірші, у яких відображені реалії сучасного заробітчанства.

У четвертому розділі монографії – «Корпус поезій українських трудівників в Італії у генологічній оптиці: жанрова цілісність vs жанрове розмаїття» – О. Гінда висловлює думку, що заробітчанських доробок є цілісним жанроутворенням і пояснює свій висновок так: «народне багатоголосся, представлене в поетичних текстах, дає підстави кваліфікувати його цілісність як цикл колективного автора, у якому голос кожного поета, залишаючись унікальним, ідентифікується читацькою спільнотою передусім як «свій»¹. Авторка слушно зазначає, що такого роду прецеденти є «типовою ознакою фольклоротворення, оскільки фольклор як культурний текст [...] – це є стабільність, стереотипність, упізнаваність для всіх членів спільноти»².

Досліджуючи жанрове розмаїття віршів, вчена передусім звертає увагу на синтез фольклорного та літературного в заробітчанських віршах, аналізує генологічну природу творів, яка в цьому доробку представлена різними жанрами – від поезій,

---

упорядкування, вступна стаття і примітки С. Й. Грица. – К. : Музична Україна, 1991.

¹ Гінда Олена. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку ХХІ століття в контексті фольклорної традиції : монографія. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С. 470.

² Там само.

наближених до народнопісенних, до зразків класичної літературної лірики. О.Гінда підходить до аналізу цього питання і з позиції психології творчості, пояснюючи жанровий вибір авторів їхніми особистісними характеристиками, які формувалися під впливом виховання, освіти, життєвого досвіду, читацьких уподобань і, головню, інтегрованості авторів у світ української традиційної культури. Дослідниця диференціює «жанрове мислення» поетів-аматорів на «фольклорне» та «літературне», слушно зауважуючи, що демаркаційної лінії між ними провести не можна. Жанровий вибір авторів О.Гінда пояснює фольклорними або літературними перевагами поетів і з цього приводу пише: «“фольклорне мислення” авторів мотивувало вибір таких жанроформ, як бувальщини, пісні, думи, казки, коломийки, колискові, коляди, великодні пісні, народні молитви, віншування, легенди, співанки-хроніки [...]. Превалювання ж літературного “модусу мислення” народних поетів обумовило наявність таких жанрів, як послання, листи, епіграми, сонети, присвяти, гумористичні поезії, заповіти, сповіді, байки, меморати (спогади), елегії, оди, медитації, гімни тощо»¹. Утім, авторка обумовлює, що одними з найпоширеніших жанрових форм в аналізованому доробку є заробітчанські бувальщини, послання, а також поезії з коломийковими ознаками. Жанровий аналіз заробітчанських віршів дослідниця супроводжує зіставленням із народними піснями про еміграцію, генетична природа яких так само відзначається синкретизмом.

На перший погляд, дещо «нефольклористично» названо останній, п'ятий розділ монографії – «Поезія українських трудових іммігрантів в Італії в окулярі інтертекстуальності», у якому авторка репрезентує зазначені в назві аналітичні виміри. Утім, це лише перше враження: інтертекстуальний аналіз виявляється цілковито вмотивованим і продуктивним. Досліджуючи тексти під зазначеним кутом зору, авторка поділяє його на три основні напрямки: аналіз заголовків (назв) і наскрізного діалогізму заробітчанських віршів і функціонування «чужого» слова у творах.

Заголовкову парадигму в поетичному доробку трудових мігрантів розглянуто як цілісний і самостійний текст, який самовистачально ілюструє його проблематику. Сукупність

---

¹ Там само, С. 470 – 471.

заголовків, на думку дослідниці, є авантестом, який до певної міри відзначений змістовою, образною та семантичною цілісністю й автономією. Поміж заголовків заробітчанських поезій вчена виокремлює ті, що мають номінативний характер і складаються переважно з одного-двох слів, зазначаючи головну тему (або ідею) твору: «Україна», «Чужина», «Туга», «Невідомість», «Роздуми», «Крик душі», «Емігрант» і подібні. Авторка звертає увагу на такі назви віршів, які скеровують читача до відомих текстів, відтворюючи (подекуди з незначними змінами) формульні та клішовані вирази: «Життя прожити – не поле перейти», «Біжать роки, як в річечці вода», «Син Божий народився!», «Що посієш – те й пожнеш», «Рушив бус у далеку дорогу», «Чорнобривців насіяла мати у дворі італійської хати» тощо. Вчена виокремлює назви віршів, які вказують на жанр твору, апелюючи до генологічної пам'яті читача: «Дума», «Вірш-пісня», «Пісня», «Пародія на листи від чоловіка», «Українська коломийка» й подібні. Звертально-дидактичні за формою заголовки дослідниця виокремлює у спеціальну групу, оскільки вони є акцентовано діалогічними, а навіть полемічними: у таких назвах часто вказано адресата, що дає авторці підстави уважати їх комунікативними текстами-звертаннями. Назви поезій переконують у слушності авторських спостережень: «Українки мої любі, що з вами стряслося?», «Вертайтесь, лелеки, в мою Україну», «Як почувашся, зраджена жінко?», «Не журись, моя ненько...», «Радійте люди! Співайте нині!», «Хто ми, українки?», «Залиши місце в серці ти для Бога...» й подібні. Найчисельнішим різновидом заголовків дослідниця вважає заголовки-висловлювання («Рабами слабостей своїх живемо...», «Не з добра я поїхала в світ...», «Тепер я вже не знаю, чи живу...», «Цвіте материнка в чужому краю...», «Мій рідний дім, який ти далекий...», «О рідна земле, Україна сильна...», «І знов наснилась рідна хата», «Звучала пісня тут на чужині...» тощо). Підсумовуючи аналіз заголовків заробітчанських віршів, авторка слушно стверджує, що таке дослідження «формує додатковий ракурс осмислення та оцінки поетичного літопису української трудової імміграції в Італії та допомагає глибше збагнути «поетичну лабораторію» народних митців»¹.

¹Гінда Олена. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку ХХІ століття в контексті фольклорної традиції : монографія. –

Уважним відчитанням віршованих творів заразом із контекстами їх постання є підрозділ монографії, у якому розглядається наскрізний діалогізм поетичної творчості заробітчан. Лейтмотивом дослідницького інтерпретування віршів у цьому підрозділі можна уважати тезу дослідниці про те, що аналізований доробок сприяв формуванню комунікативного простору української спільноти, а тому наскрізний діалогізм творів був необхідною складовою текстів. Як зазначає авторка, власне аналіз текстової і міжтекстової діалогічності дає змогу глибше «осмислити напружене емоційне та насичене семантичне «поле» доробку»¹.

Ілюстративно багатим є підрозділ монографії, присвячений аналізу функціонування у текстах «чужого» слова, себто, італійської лексики. Спостереження дослідниці, яка, вочевидь, розуміє італійську мову (принаймні на розмовному рівні), відзначаються тонкими заувагами щодо динаміки «інтеграції» італійської лексики у творчість заробітчан. Авторка праці зазначає, що «чуже слово» в заробітчанських текстах є поліфункціональним і зазвичай виконує оздоблювальну, концепційну та комунікаційну роль, підсилюючи емоційне забарвлення творів. Утім, вочевидь важливішими є спостереження фольклористики стосовно ролі чужого слова як засобу соціальної та етнокультурної характеристики «своїх» і «чужих» героїв, створення антиномії «свого» і «чужого» світів у творах. Відстежуючи хронологічне поступування поетичного доробку, авторка монографічної праці робить висновок і стосовно загальної тенденції використання італійських слів у поезіях, у яких, на її думку, з плином часу віддзеркалився належний рівень володіння італійською мовою українськими трудівниками, що засвідчує укріплення соціального статусу української спільноти в Італії та позитивні тенденції на шляху її визнання в країні перебування.

Отож, представлений у рецензованій монографії багатовимірний, комплексний аналіз поетичного «народного літопису» української трудової імміграції в Італії, який уперше вводиться у науковий простір і стає об'єктом цілісного аналізу під фольклористичним кутом зору, засвідчив появу в українській науці

фахового, теоретично обґрунтованого новаторського дослідження. Монографія Олени Гінди є важливим внеском у вивчення культури наших співвітчизників за кордоном, осягнення цілісності двох половинок роз'єднаної нації. Звісно, монографія дослідниці не вичерпує всіх наукових проблем, пов'язаних із поетичною творчістю української трудової спільноти в Італії, але вона залишиться тією студією, яку має враховувати кожен учений, вивчаючи особливості сучасного історико-літературного процесу, зокрема його фольклорну складову.